Genitalier hos några nordiska arter av Thinobius s.str. (Col., Staphylinidae)

GUNNAR ISRAELSON

Israelson, G.: Genitalier hos några nordiska arter av *Thinobius* s.str. (Col., Staphylinidae). [Genitals in some Nordic species of *Thinobius* s.str.] – Ent. Tidskr. 99:119–120 (1978). Lund, Sweden 1 December 1978. ISSN 0013-886x.

Aedeagus and spermatheca of *Thinobius brevipennis* Kiesw., *praetor* Smet., and *pusillimus* (Heer) are briefly described and figured. The aedeagus is of surprisingly complicated structure. The spermatheca on the other hand is simple but may still be of some taxonomic interest in distinguishing species.

G. Israelson, Paradisgatan 4, S-281 00 Hässleholm, Sweden.

Undersläktet *Thinobius* s.str. innefattar de verkliga småttingarna bland våra kortvingar, ofta under millimetern i kroppslängd. Bestämningen hör heller inte alltid till de lättaste. Lyckligtvis har det emellertid visat sig (Smetana 1959), att hannens genitalier i de flesta fall är påfallande olika hos olika arter (knuten är egentligen bara att preparera fram dem).

Gruppen tycks omfatta sex kända nordiska arter. Hos fem av dessa är aedeagus' konturer ritade av Smetana (1959, 1960). De flesta av teckningarna är reproducerade i de vanliga bestämningsverken.

För den sjätte arten, *brevipennis* Kiesenwetter, tycks dock ingen genitalfigur föreligga i litteraturen. Detta är så mycket mer beklagligt som denna är ganska vida spridd i Mellaneuropa och även i de sydligaste delarna av Norden.

År 1971 fann Folke Olsson en *Thinobius* i Sk. Rinkaby. Fyndet publicerades sedermera av Lundberg (1972). Denna art tolkades på grundval av yttre kännetecken som *brevipennis*. Såtillvida var bestämningen inte osannolik, som aedeagus inte liknade någon av tidigare illustrerade. Säker kunde man inte vara, men det är först nyligen som jag kommit mig för att undersöka typmaterialet.

Holotypen, som älskvärt utlånats av Dr G. Scherer, München, var lyckligtvis en hanne. Operationen lyckades, och aedeagus visade sig vara fullständigt identisk med den skånska formens. Även Sven Palmqvist har förtroendefullt översänt sina exemplar från Ålabodarna, de första från Sverige kända. Dessa tillhör också *brevipennis*. Nytta har jag också haft av en kollektion *Thinobius* från G. A. Lohse, Hamburg.

I sina grunddrag skall byggnaden av aedeagus hos *brevipennis* framgå av Fig. 5 och 6. Strukturen är överraskande invecklad och flera detaljer är mycket svåra att tolka. Någon rationell terminologi för anatomin finns heller inte.

Vad som här uppfattats som apex är föga framträdande, brett rundat från undersidan och bara en smula utskjutande från sidan sett. Dubbelt så långt bakåt – uppåt på figurerna – sträcker sig de båda paramererna. Ännu längre bakåt når ett oparigt utskott, som från sidan är svagt S-formigt buktat. Detta utskott är i sin basala hälft försett med två pariga grenar. Vidare förekommer någon sorts flagellum, som är rörformigt och går in i det nyssnämnda utskottet genom ett hål på översidan och sedan kommer ut genom en långsträckt springa på undersidan. Flagellums spets är lätt trattformig. Slutligen finns en membran som täcker utskottets basala del uppifrån. Från sidan sett är membranen spetsvinklig baktill.

Som jämförelse har jag också undersökt aedeagus hos ett par andra arter, som jag tillfälligtvis haft tillgång till.

Hos *pusillimus* (Heer) är apex mera flackt rundad. De båda paramererna är visserligen smala men inte borstlika (jämför Smetana 1959). Mellan paramererna sticker det ut tre något osymmetriska utskott, som är nästan lika långa som de förra. Basen av paramererna och utskotten omges av en gemensam membran. På översi-

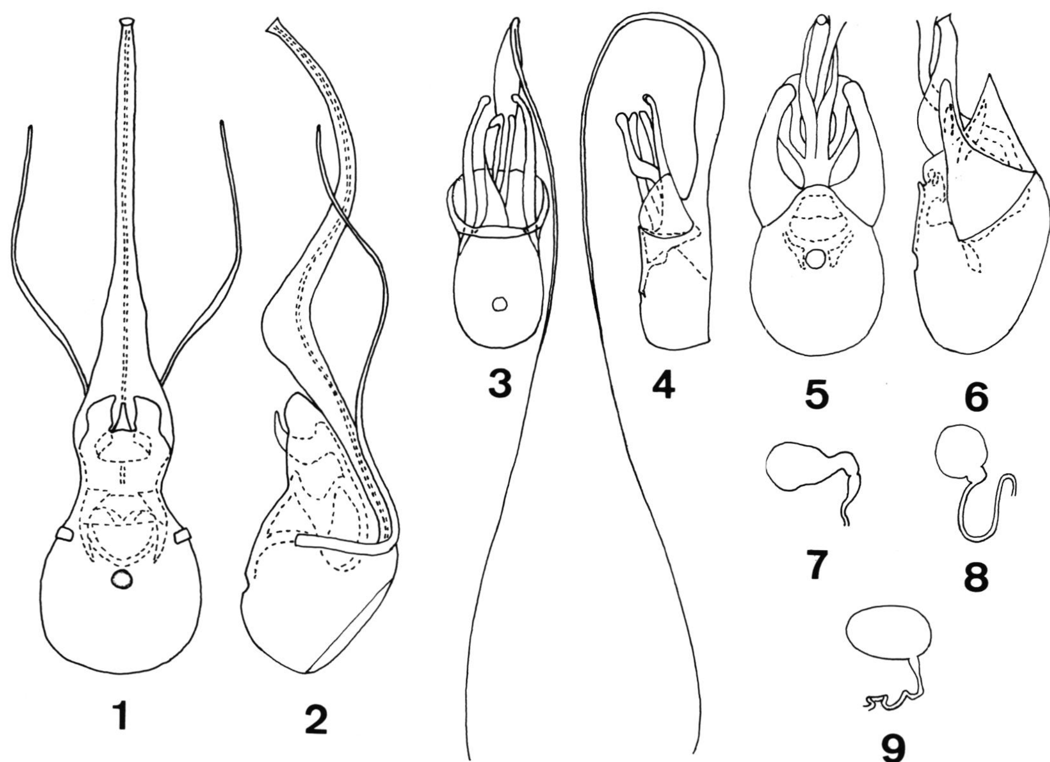


Fig. 1–9. Aedeagus (1–6) och spermatheca (7–9) hos *Thinobius*. – 1, 2, 7. *Th. praetor* Smetana (Nordre Finnmark, Juteälvdalen). – 3, 4, 8. *Th. pusillimus* (Heer) (Norrbotten, Persön). – 5, 6, 9. *Th. brevipennis* Kiesenwetter (Skåne, Rinkaby). – 1, 3, 5. Underifrån/From below. – 2, 4, 6. Från höger/From the right.

dan går det ut ett mycket påfallande flagellum, som är ungefär fyra gånger så långt som resten av aedeagus.

Stig Lundberg, som levererat mitt material, har studerat typmaterial av denna art och anser (Lundberg 1973) identiteten fastställd.

Hos *praetor* Smetana (Fig. 1 och 2) slutligen är apex ännu besvärligare att lokalisera. Ungefär där man skulle vänta sig att finna apex tittar det emellertid ut en kraftig bakåtböjd tand. Denna är på vardera sidan omgiven av en membran. Parametrerna är smala och starkt förlängda. Ännu starkare förlängt är ett kraftigt utskott på översidan. Från sidan sett är detta utskott svagt S-formigt.

Om sålunda byggnaden av aedeagus är mycket skiftande hos de undersökta arterna, så kan detsamma inte sägas om spermathecan, som inte tycks ha varit föremål för studier tidigare. Organet har emellertid visat sig vara väl sklerotiserat och inte utan taxonomiskt intresse. Spermathecan är tydligt olika hos de tre arterna, hos *praetor* (Fig. 7) något päronformat, hos *pusillimus* (Fig. 8) närmast klotrunt med en halvsfärisk utbuktning, där spermakanalen går in. Hos *brevipennis* (Fig. 9) slutligen är den ellipsoidisk eller svagt ovoid. Ytan på yttre halvan har hos alla arterna en mikroskulptur av mycket långsträckta tvärmaskor, liknande dem på abdominalsegmenten.

Litteratur

Lundberg, S. 1972. Bidrag till kännedomen om svenska skalbaggar 13. – Ent. Tidskr. 93:42–56.

– 1973. Id. 14. – Ibid. 94:24–33.

Smetana, A. 1959. Neue Arten der Gattung Thinobius Kiesenw. aus Europa (Col., Staphylinidae). – Acta Soc. Ent. Čechoslov. 56:265–275.

– 1960. Eine neue Art der Gattung Thinobius Kiesw. aus Norwegen (Col., Staphylinidae). – Norsk Ent. Tidskr. 11:141–144.